

Deze lessenreeks THEORIE bij de toelatingsproeven is ontwikkeld om jullie te helpen bij het voorbereiden op de theorie voor de toelatingsproeven Muziekproductie/Jazz en Pop voor het KASK/Conservatorium Gent.

Er zijn vijf lesvideo's van beginner tot meer gevorderd, met regelmatig opdrachten en oefeningen om je bij te werken. Bij deze video's komt ook een syllabus, met de volledige tekst bij de video en de oefeningen. Je vindt de oplossing telkens op het einde van de syllabus.

Na de vijfde en laatste video kan je, als ultieme test, het examen uit een vorige sessie uitproberen. Dat mag je naar maarten.weyler@hogent.be sturen en ik geef je graag feedback bij jouw ingevuld examen.

Vergeet dus niet de syllabus te downloaden met extra lesmateriaal.

Moest je toch nog met bepaalde vragen zitten, aarzel niet contact met me op te nemen.

Veel succes en hopelijk tot gauw!

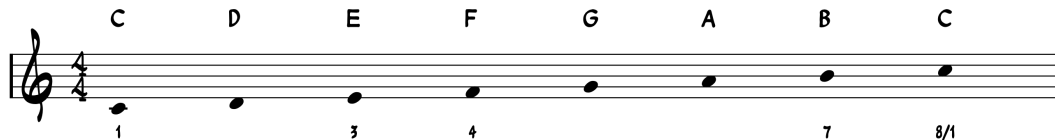
Maarten Weyler
Docent muziektheoretische vakken

Inhoudstafel

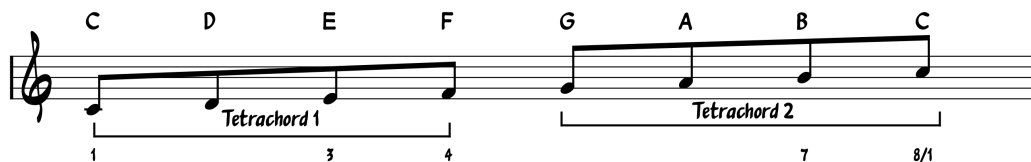
1. Grote tertstoonladders en de kwintencirkel	2
2. Intervallen.....	5
3. Akkoorden	6
3.1. Grote Drieklanken	6
3.2. Kleine drieklanken	8
4. Diatonische drieklanken	9
Oplossingen	10

1. Grote tertstoonladders en de kwintencirkel

We starten met een korte herhaling van de grote tert- of majeurtoonladders. Zoals je weet wordt een toonladder opgebouwd uit hele en halve tonen. De halve tonen bevinden zich telkens tussen 3 – 4 en 7 – 8. Het moeilijke is eigenlijk dat dit niet grafisch zichtbaar is op de notenbalk...

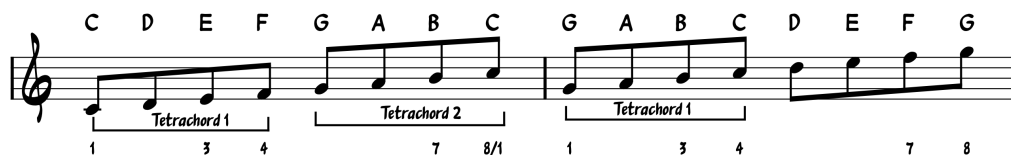
Een andere definitie is: een toonladder is een combinatie van twee gelijke tetrachorden, waarbij een tetrachord bestaat uit een opeenvolging van vier noten met als afstanden heel – heel – half:

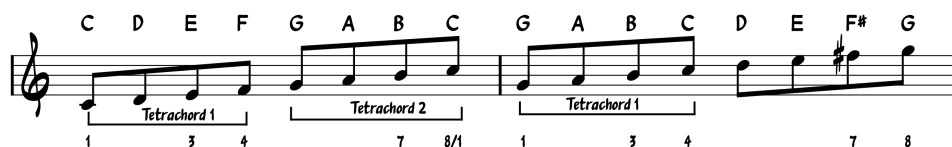
Het eerste tetrachord heeft een halve toon tussen e – f (3 – 4 van tetrachord 1) en het tweede een halve toon tussen b – c (3 – 4 van tetrachord 2).

Je merkt, ik gebruik zowel de syllaben (do, re, mi) als letters (C, D, E). Wat was er eerst? De letters! Dat zie je nog steeds in de sleutel vooraan. In Vlaanderen heeft men het over de solsleutel, in Nederland – waar de letters gebruikt worden – noemt men dit de G-sleutel. En kijk nu nog eens goed naar die sleutel... daar zie je nog steeds een letter G in, zoals het lang geleden ook geschreven stond bij het begin van de notenbalk.

Wil je nu een toonladder maken van sol of G, dan start je eigenlijk met tetrachord 2 van do (C) en dat wordt nu tetrachord 1 van G. Maar dan merk je een probleem, want, om een grote tertstoonladder te krijgen, moeten beide tetrachorden in G gelijk zijn en dat is nu niet het geval...

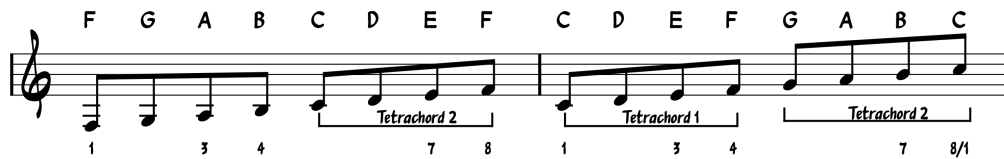
Dus moet die fa hoger en dat doe je door er een kruis bij te zetten. We hebben het over fa kruis, in het Nederlands wordt F + is of fis (de scherpe 'is' klink wijst op de hoger klinkende noot, vandaar trouwens f sharp in het Engels).

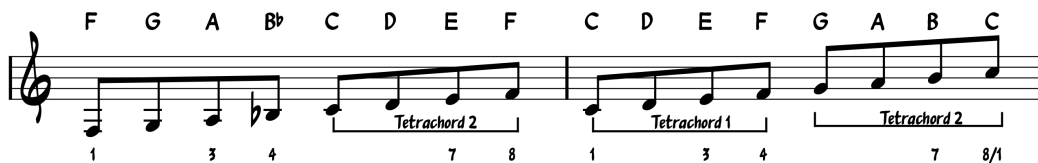
Noten of tonen?

Let op: noten slaat op de notatie (sic!), je spreekt ook van notenbalk. Tonen is 'het klinkende' en hoor je vooral door twee noten na mekaar te horen... dan hoor je pas een verschil zoals bij een hele toon in c – d / een halve toon zoals in e – f. Maar beide termen worden vaak door mekaar gehaald.

Nog een toonladder, nu die van F-groot. De eerste vier noten van C-groot vormen eigenlijk de laatste vier van F-groot of tetrachord 2... maar dan duikt er weer een probleem op. Het eerste tetrachord van F, zonder aanpassingen, geeft enkel hele tonen...

Dus moet er weer aangepast worden: een tetrachord moet heel-heel-half zijn, dus moet die si of B naar omlaag en dit wordt dan de si^b of B^b (uit te spreken als B + es of Bes, een e klinkt lager dan een i en in het Engels wordt dat B flat).

Belangrijk om weten: het tweede tetrachord moet altijd op de vijfde noot van de toonladder beginnen, de zgn. kwint. Zo krijg je C-groot geen kruisen noch mollen. Rechts daarvan G-groot met een kruis en links F-groot met een mol of ^b.

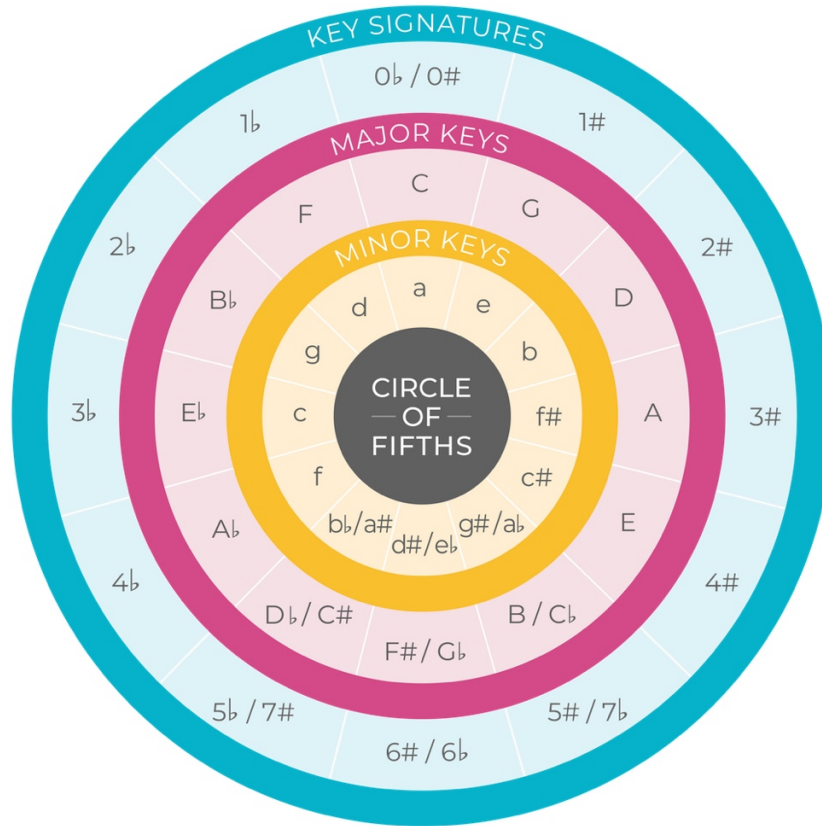

Deze voorstelling toont aan dat je 'langs rechts' kruisen zal krijgen, 'langs links' mollen. Want zo zal D groot starten op het tweede tetrachord van G en je zal op dezelfde plek, in tetrachord 2 van D-groot, weer een kruis moeten toevoegen om alles te doen kloppen. En bij de linkerzijde zal je telkens een mol moeten toevoegen. Dit is de theorie achter de kwintencirkel. Bovenaan zie je C-groot, langs de rechterzijde zie je de kruisen, te starten met G-groot, dan D en zo verder. Langs de linkerzijde zie je de mollen, te starten met F-groot, dan B^b en zo verder. En elke nieuwe toonladder begint op de kwint van de vorige: een kwint naar boven aan de rechterzijde, een kwint naar beneden langs de linkerzijde. En die kwint, dat is de startnoot van een verwant tetrachord... en vandaar kwintencirkel.

En die kruis of mol komt bij een compositie aan de voortekening te staan:

De kwintencirkel

Oefening: maak de toonladders van B^b-groot en D-groot

zonder voortekening		mèt voortekening	
B ^b -groot	D-groot	B ^b -groot	D-groot

(de oplossingen bij deze oefeningen vind je achteraan de syllabus).

2. Intervallen

We hebben de volgende notenafstanden of intervallen al gebruikt:

- Hele en halve tonen
- Kwinten
- Octaven

Belangrijk voor het maken van akkoorden wordt de terts. Dat is een afstand 1 – 3, of van c – e, van d – f, of f – a...

MuseScore tip: om noten open te stapelen, zoals bij een akkoord, hou je jouw shift knop ingedrukt en typt de beoogde noot. En zo kan je er heel wat op mekaar plaatsen.

Je merkt het, die afstanden zijn niet steeds gelijk. C – e bestaat uit twee hele tonen, d – f is anderhalve toon. Dus moeten we een onderscheid maken. Twee hele tonen noemen we een grote terts (in het Frans majeur, Engels major) en een afstand van anderhalve toon noemen we een kleine terts (in het Frans mineur of minor in Engels).

Oefening: met tertsen (boven en naast de vertreknoot)

<p><i>Geef de terts (niet groot of klein) van... Schrijf hier het interval boven de noot</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>	<p><i>Geef de terts (niet groot of klein) van... Schrijf hier het interval naast de noot</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>
<p><i>Geef de grote terts van...</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>	<p><i>Geef de grote terts van...</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>
<p><i>Geef de kleine terts van...</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>	<p><i>Geef de kleine terts van...</i></p> <p style="text-align: center;">fa la mi si</p>

Tertsen zijn nodig om akkoorden te maken. En dat doen we meestal door tertsen op mekaar te stapelen. Na twee tertsen kom je uit op een kwint, zoals c – e / e – g en dan krijg je de afstand c – g als kwint. Deze kwint telt dan 3,5 tonen en dan spreken we van een reine kwint.

Oefening: met kwinten

<p><i>Geef de reine kwint van</i></p> 	<p><i>Geef de reine kwint van</i></p>
---	--

3. Akkoorden

3.1. Grote Drieklanken

Als je in C-groot op de grondnoot C twee tertsen opstapelt, kom je uit op een drieklank. De eerste terts is groot, de tweede klein en dan kom je uit op een 'grote' drieklank. Groot omdat de eerste terts groot is, de tweede klein en zo bereik je een reine kwint:

Je schrijft voor dit akkoord enkel de letter C. In Vlaanderen denkt men wel eens dat letters enkel gebruikt worden voor akkoorden, maar dat klopt dus niet, dat had je al gemerkt.

Zo levert de G-groot toonladder de drieklank G op:

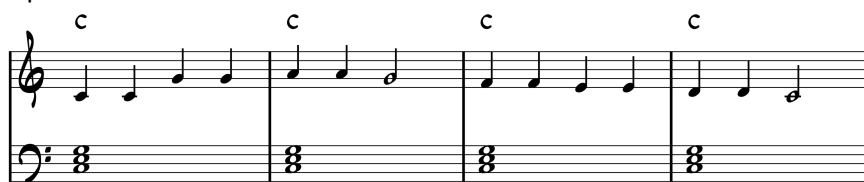

en F-groot de drieklank F op:

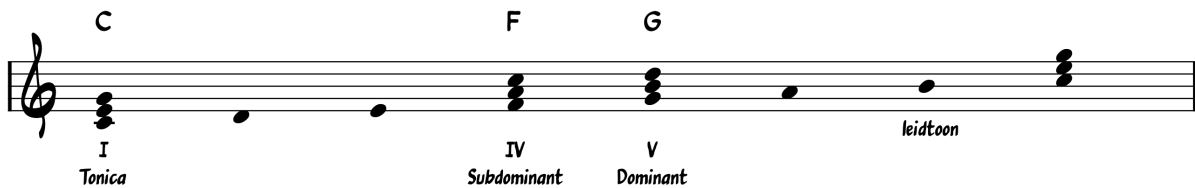
Nu denk je wellicht dat deze drie akkoorden voor 3 verschillende toonladders staan. En dat zou kunnen. Maar het kan ook anders. Stel, je wil een melodie in C-groot (dus enkel met noten uit C-groot) begeleiden met akkoorden. Telkens hetzelfde akkoord zou saai zijn.

Een voorbeeld op een bestaande melodie:

In volksmuziek komt het soms voor dat er zelfs geen akkoord is, maar enkel grondnoot – kwint – octaaf als begeleiding bijvoorbeeld voor doedelzak. Eigenlijk zoals het powerchord voor C op gitaar. Maar voor deze cursus gaan we op zoek naar meer. Je hoort dat de tweede en derde maat niet zo mooi klinken. Logisch, de noten in de melodie komen niet overeen met de akkoorden. In de eerste maat is dit geen probleem en in de laatste maat is je melodische zin dalend, oplossend en dan verdraagt je gehoor wel meer.

De oplossing? Je kan meerdere akkoorden bouwen boven de noten van de toonladder van C-groot. Zo vind je het F- én het G-akkoord ook terug op de 4de (IV) en 5de (V) noot

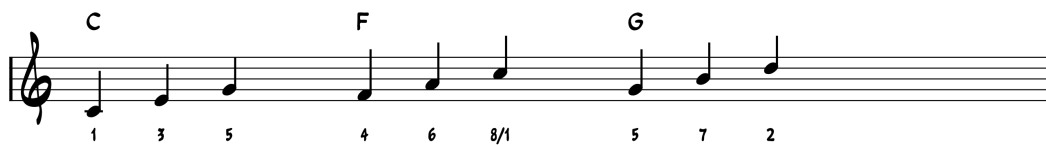

Tonica: het C-akkoord (in C-groot) noemen we de tonica of het grondtoon-akkoord. In het Engels is dat de 'root' of 'tonic'.

Dominant: het G-akkoord zit op de vijfde trap (V) en bevat de leidtoon. Dit akkoord wil daarom vooral oplossen. We noemen dit de dominant. Door die neiging om op te lossen domineert dit akkoord de toonaard, zelfs meer dan het tonica akkoord. Later zien we dat dit nog sterker kan gemaakt worden... Dominant wordt ook aanzien als een kwint boven de grondtoon.

Subdominant: het F-akkoord zit op de vierde graad. Als toonaard ligt F-groot een kwint onder C (zie kwintencirkel) en daarom noemen we dit de subdominant (latijn: sub = onder). Namelijk een dominantsprong onder C.

Dit zijn zonder meer de 3 belangrijkste akkoorden uit een toonaard. En ze bieden nog een extraatje: alle noten van de toonladder vind je terug in deze drie akkoorden. C-groot (C E G) en F-groot (F A C): dan heb je al C E F G A C, doe naar nog G B D bij en je hebt C D E F G A B C. Met andere woorden, je kan alle noten uit de toonladder begeleiden met het bijhorende akkoord. Een a? Gebruik F. Een b? Gebruik G:

Een toepassing: een eenvoudige blues in C-groot gebruikt enkel I, IV en V

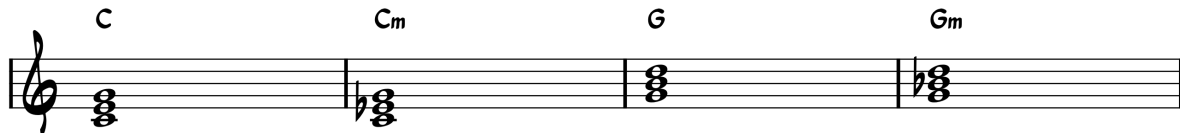
Het akkoord in de laatste maat is de zgn. turn around: een akkoord dat je terug doet beginnen en dus altijd moet gespeeld worden, behalve op het slot. En waarom nu net dit akkoord? G is de dominant in C – het ligt op de Vde trap – en elke dominant bevat de leidtoon van de toonaard. Dus wil je in C, na het G-akkoord, terug naar de I gaan.

3.2. Kleine drieklanken

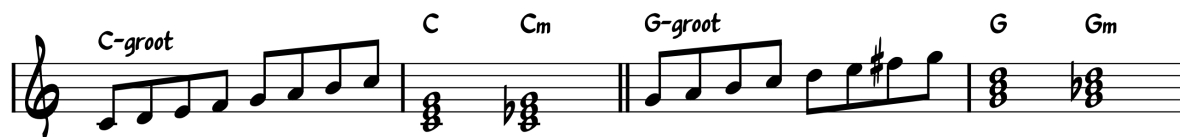
Kleine drieklanken (mineur of minor) zijn opgebouwd uit:

- Een grondnoot
- Een **kleine** terts
- Een reine kwint

Sommigen schrijven dit als C-, Cmin en c voor mineur, voor de eenvoud gebruiken we altijd Cm. Hieronder telkens de grote en de kleine drieklank van C en G:

Hoe memoriseren? Voor een kleine drieklank gebruik je de formule 1, ^b3, 5 want het akkoord komt overeen met de grondnoot, verlaagde terts en kwint van de grotetertstoonladder, te vertrekken vanuit de grondtoon van de ladder.

Oefening: maak de volgende grote en kleine drieklanken

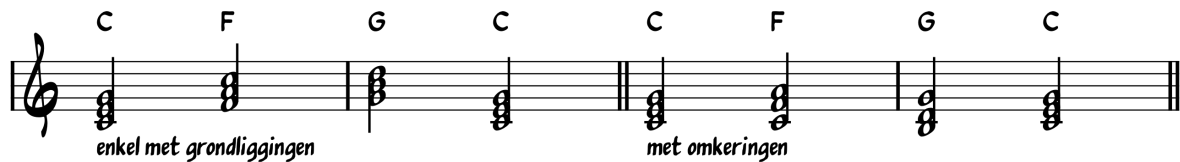

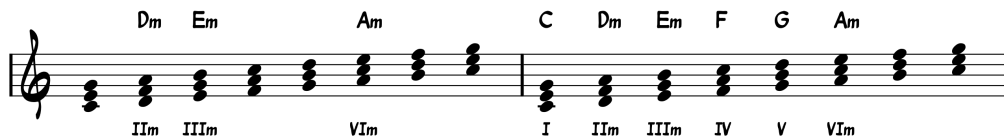
4. Diatonische drieklanken

We weten dat I, IV en V altijd majeur zijn en dat dit de 3 hoofdgraden zijn. Je zal dus heel wat songs kunnen begeleiden met deze drie akkoorden.

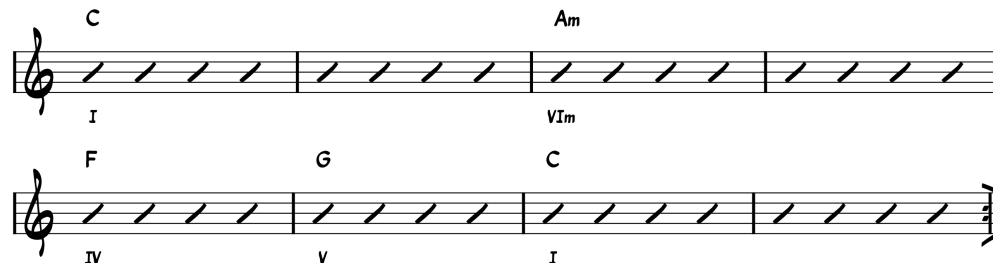
Tip: de voorstelling van onze akkoorden vertrekt altijd vanuit de grondnoot van het akkoord. Dat geeft een vertekend beeld, want de meeste begeleiders spelen ook omkeringen oftewel andere liggingen van de akkoorden zodat de verschillende noten van de akkoorden beter aaneensluiten. Men noemt dit *voicing* en dat komt tot stand door *voice leading*, je leidt als het ware de verschillende stemmen uit het akkoord op een logische manier. Niet met sprongen!

Als je op de tweede, derde en zesde trap van een grotetertstoonladder een akkoord bouwt, dan krijg je altijd een kleine drieklank. Dat is gemakkelijk om te onthouden. I, IV en V zijn altijd majeur, II, III en VI altijd mineur. VII moet dan iets anders zijn...

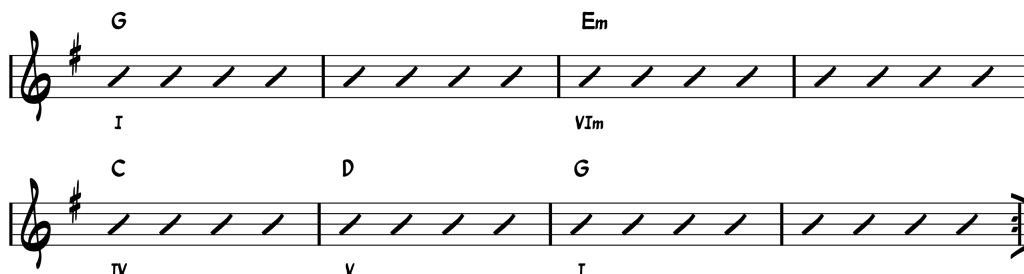
Een voorbeeld: Stand By Me (B.E. King, J. Leiber) 1961

Je merkt het, al deze akkoorden komen uit C-groot. En dat helpt enorm:

- De akkoordnoten zijn enkel noten uit de toonladder van C-groot
- Voor improvisatie (solo, een nieuwe melodie...) gebruik je dus best ook enkel noten uit C-groot

Maar dit is ook nuttig om te transponeren. Stand By Me in G-groot? De toonladder van G-groot heeft 1 kruis, nl. $f^\#$, dus kan er in de akkoorden ook maximum 1 kruis voorkomen, in dit geval in het D-akkoord (re – $fa^\#$ - la) en improviseren doe je met de G-groot toonladder:

Oplossingen

p. 4 Oefening: maak de toonladders van B^b-groot en D-groot

zonder voortekening

mét voortekening

Let op: bij Si^b of bes kan er verwarring ontstaan. Bij de voorstelling zonder voortekening zie je drie mollen, maar vergeet niet dat de derde mol het octaaf is van de grondnoot en dat moet zo zijn. Bij de voortekening zie je slechts 2 mollen, want die gelden voor alle te verlagen noten, hoe hoog of laag ook...

p. 5 Oefening: met tertsen (boven en naast de vertreknoot)

<p>Geef de terts (niet groot of klein) van... Schrijf hier het interval boven de noot</p> 	<p>Geef de terts (niet groot of klein) van... Schrijf hier het interval naast de noot</p>
<p>Geef de grote terts van...</p> 	<p>Geef de grote terts van...</p>
<p>Geef de kleine terts van...</p> 	<p>Geef de kleine terts van...</p>

p. 5 Oefening: met kwinten

<p>Geef de reine kwint van</p> 	<p>Geef de reine kwint van</p>
--	---

p. 8 **Oefening:** maak de volgende grote en kleine drieklanken-

p. 12 **Oefening:** schrijf de juiste toonladder en voeg de diatonische akkoorden toe. En doe dit ook voor de verwante kleine tertstoanladder

F-groot toonladder

Akkoorden in F-groot
F Gm Am Bb C Dm
I IIIm IIIIm IV V VIIm

d-klein toonladder

Akkoorden in d-klein
Dm F Gm Am Bb C
Im bIII IVm Vm bVI bVII

Bb-groot toonladder

Akkoorden in Bb-groot
Bb Cm Dm Eb F Gm
I IIIm IIIIm IV V VIIm

g-klein toonladder

Akkoorden in g-klein
Gm Bb Cm Dm Eb F
Im bIII IVm Vm bVI bVII

En die laatste mét juiste voortekening:

Bb-groot toonladder

Akkoorden in Bb-groot
Bb Cm Dm Eb F Gm
I IIIm IIIIm IV V VIIm

g-klein toonladder

Akkoorden in g-klein
Gm Bb Cm Dm Eb F
Im bIII IVm Vm bVI bVII

Deze lessenreeks is ontwikkeld om jullie te helpen bij het voorbereiden op de theorie voor de toelatingsproeven Muziekproductie/Jazz en Pop voor het KASK/Conservatorium Gent.

Er zijn vijf lesvideo's van beginner tot meer gevorderd, met regelmatig opdrachten en oefeningen om je bij te werken en waarvan de oplossing op het einde van de video gegeven wordt.

Na de vijfde en laatste video kan je, als ultieme test, het examen van vorig jaar uitproberen. Dat mag je naar maarten.weyler@hogent.be sturen en ik geef je graag feedback bij jouw ingevuld examen.

Je kan ook de syllabus downloaden met extra lesmateriaal.

Moest je toch nog met bepaalde vragen zitten, aarzel niet contact met me op te nemen.

Veel succes en hopelijk tot gauw!

Maarten Weyler
Docent muziektheoretische vakken

Inhoudstafel

1. Herhaling diatonische akkoorden.....	13
2. Verwante (of relatieve) mineur	14
a. Verwante kleine tertstoonladder	14
b. Diatonische reeks in mineur	15
3. Het dominant septiem akkoord.....	17
4. Diatonische vierklanken op I – IV – V en op IIIm – IIIIm – VIIm	19
De oplossingen	22

1. Herhaling diatonische akkoorden

Wat kennen we al?

- De majeure of grotetertstoonladder
- Grondnoten, tertsen (groot en klein), kwinten (rein), octaven (rein) en de **leidtoon**
- Grote en kleine drieklanken
- De drieklanken van de majeure toonladder (met uitzondering van VII)

Diatonisch betekent: afgeleid van een toonaard. Dus, je maakt akkoorden zoals bvb. in C-groot door enkel rekening te houden met de toonaard.

C Dm Em F G Am
I IIIm IIIIm IV V VIIm

Een MuseScore tip: voor het opstapelen van noten tot akkoorden, klik op de onderste noot en tik de volgende noot terwijl je de shift knop ingedrukt houdt. En zo kan je noten blijven stapelen...

Oefening:

Schrijf een blues uit in F-groot:

- Denk aan de formule van een blues (zie vorige les)
- Denk aan de diatonische akkoorden

F Gm Am Bb C Dm
I IIIm IIIIm IV V VIIm

De oplossing

F
I
IV I
V IV I (V7)

In de laatste maat merk je een vierklank, want er staat V^7 en die 7 is het logische vervolg op het opbouwen van akkoorden: 1 – 3 – 5 – 7. Je merkt ook dat het akkoord tussen haakjes staat, dit betekent (raar maar waar): altijd spelen behalve bij het slot. Dankzij dit akkoord willen we terug starten vanaf het begin. Daarom noemen we het een turn around. Zo meteen hierover meer...

2. Verwante (of relatieve) mineur

Een voorbeeld: Ain't No Sunshine (B. Withers) uit 1971

Pop Ballad

$\text{♩} = 70$

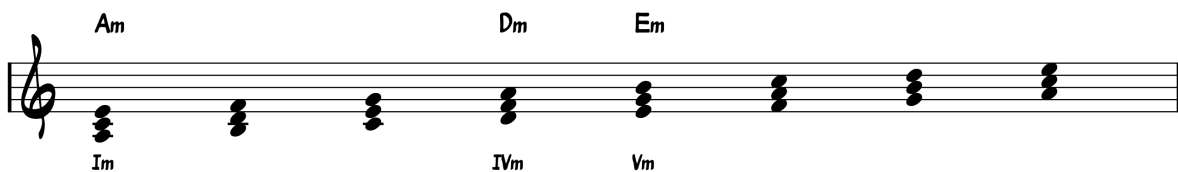
Ain't no sun - shine when she's
gone
It's not warm when she's a - way
Ain't no sun - shine when she's gone
And she's al - ways gone too long - A - ny - time she goes a - way
Won - der this time where she's

Niets aan de voortekening, dat zal wel C-groot zijn. Maar toch geen enkel majeur akkoord te bespeuren? Dan staat dit stuk in mineur of een kleine tertstoonnaard. En als je de akkoorden goed bekijkt, zijn dit de drie mineur akkoorden die voorkomen in C-groot.

a. Verwante kleine tertstoonladder

Elke grote tertstoonnaard heeft een verwante mineur, eentje die dezelfde noten heeft maar die start op een andere beginnoot. En hierboven heb je het al gemerkt, C-groot heeft als verwante mineur toonaard a-klein. Daarom zie je in Ain't No Sunshine enkel de mineur akkoorden uit C-groot of dus veel beter, uit a klein staan. Want deze song staat 'in mineur'.

Daarom is het nuttig om de diatonische reeks akkoorden van C te laten beginnen op a:

Am Dm Em
Im IVm Vm

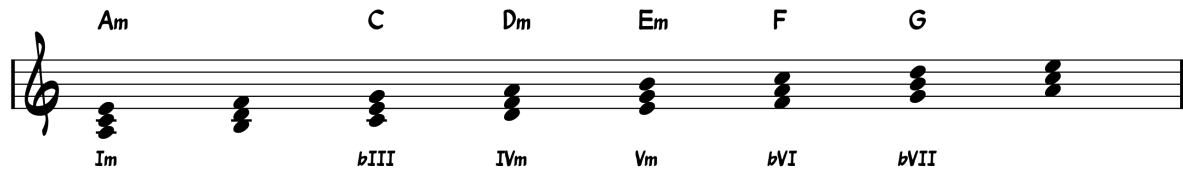
De drie hoofdgraden in mineur, nl. I, IV en V krijgen ook telkens een kleine drieklank. Dat zijn de akkoorden voor de song hierboven. En dit alles is dus gebaseerd op verwante toonaarden: zelfde noten, ander vertrekpunt:

C-groot a-klein

b. Diatonische reeks in mineur

Breidt je de reeks van hierboven uit met de majeur akkoorden, dan krijg je:

Am   C   Dm   Em   F   G

Im   bIII   IVm   Vm   bVI   bVII

Dat rekt veel moeilijker... want we schrijven de Romeinse cijfers altijd in verhouding met de 'normale' majeur toonladder en dan heeft een mineur altijd een verlaagde 3, 6 en 7.

Bekijk dat even voor C-groot en c-klein, dus met verlaagde 3, 6 en 7:

C-groot   c-klein

b3   b6   b7

Hier zie je natuurlijk ook een verwantschap, men spreekt over de parallelle mineurtoonladder van C. Parallel? Ze lopen inderdaad gelijk, maar er zitten verschillen tussen, nl. die drie verlaagde tonen.

Overzicht:

C-groot heeft

- Als verwante of relatieve mineur a klein, want dezelfde noten, maar ander vertrekpunt
- Als parallelle mineur c klein, want zelfde vertrekpunt, maar andere noten

Bekijken we G-groot met de verwante kleine toonladder e-klein (want startend op de 6de noot)

G-groot   e-klein

6   1

G   Am   Bm   C   D   Em

I   IIIm   IIIIm   IV   V   VIIm

Em   G   Am   Bm   C   D   Em

Im   bIII   IVm   Vm   bVI   bVII

Een oefening: schrijf de juiste toonladder en voeg de diatonische akkoorden toe. En doe dit ook voor de verwante kleine tertstoonladder

F-groot toonladder

Akkoorden in F-groot

d-klein toonladder

Akkoorden in d-klein

Bb-groot toonladder

Akkoorden in Bb-groot

g-klein toonladder

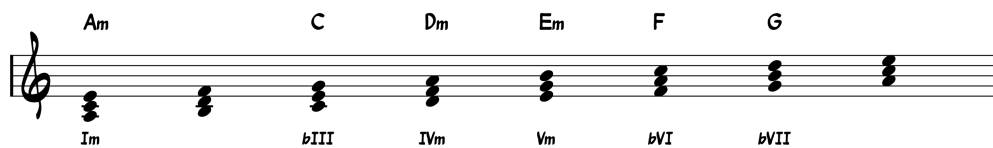
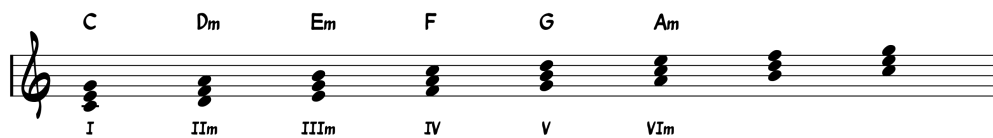
Akkoorden in g-klein

En doe die laatste eens met juiste voortekening.

Wat kennen we nu al?

- e) De majeur toonladder
- f) Grote en kleine tertsen, reine kwint, het reine octaaf en leidtoon
- g) Grote en kleine drieklanken
- h) De verwante mineur toonladder
- i) De drieklanken van de majeur toonladder (met uitzondering van VII)
- j) De drieklanken van de mineur toonladder (met uitzondering van II)

3. Het dominant septiem akkoord

Als je drieklanken uitbreid met een volgende tert, kom je uit op een septiem.

1	3	5	7
grondnoot	terts	kwint	septiem

Zoals je grote en kleine tertsen hebt (omdat er verschillende afstanden mogelijk zijn zoals 2 hele of 1,5 toon bij een tert), zo heb je ook verschillende septiemen.

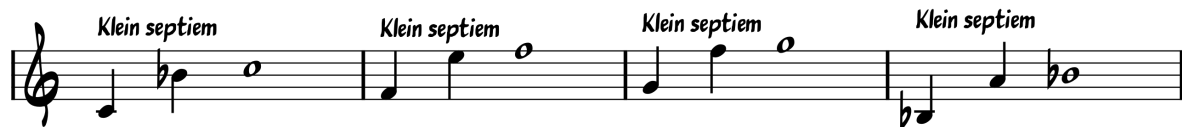
In een toonladder krijg je tussen de 7de en 8ste toon, het octaaf of herhaling van de grondnoot maar hoger, een halve toon. Dat is het grootste septiem dat je kan maken, vandaar een groot septiem. Ik heb die noot eerder al benoemd als leidtoon, omdat deze leidt naar de grondtoon of het octaaf in dit geval.

Tip: om een groot septiem uit te rekenen werk je best met het octaaf en neem hiervan een halve toon lager.

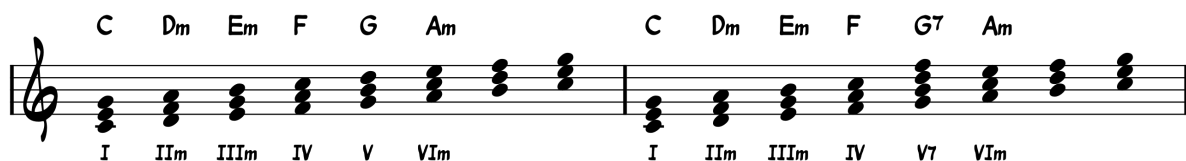
Oefening: het eerste septiem is correct, is dat ook zo met de volgende drie?

Je rekent dus best 'naar het octaaf', en dat geldt ook voor een klein septiem. Dat ligt een hele toon onder het octaaf. Ook hier is het eerste juist, maar de volgende drie?

Je kan dus een drieklank – majeur of mineur – uitbreiden met een septiem. Het eerste akkoord dat ooit uitgebreid werd, was het dominant akkoord, dus op de Vde trap. Vandaar dominant septiem. Wat betekent dit in C-groot?

Omdat dit het eerste was, voegde men er gewoon een 7 aan toe. Maar wat voor een septiem is dat? Tel gerust uit, en je komt op een klein septiem. Dus 7 staat sindsdien voor een klein septiem.

Je weet dat dit akkoord, nl. de dominant, heel bepalend is, onder meer omdat het de leidtoon bevat. Daardoor domineert het de toonaard, en wil je, na het spelen van dit akkoord, terug naar de tonica. En met die septiem erbij krijg je nog extra spanning: de leidtoon wil naar de grondnoot oplossen en het septiem (i.c. de f of fa) wil naar de tert van C (e of mi). Vandaar ook dat dit akkoord 'snel' gebruikt werd, het levert immers meer spanning op in je song, in het arrangement.

En vandaar ook dat je dit vaak herkent bij een turn around, de slotformule om terug te starten.

Let op: 7 is een klein septiem, dus ook als je m^7 ziet staan. De m slaat op de terts, die is klein, de 7 slaat op een klein septiem.

Hoe schrijf je dan een groot septiem? Met de afkorting Maj^7 of met een Δ^7 .

Oefening:

Schrijf eerst de drieklank, dan de gevraagde vierklanken

C   C Δ^7 C7   F   F Δ^7 F7   G   G Δ^7 G7

En een beetje moeilijker...

D   D Δ^7 D7   A   A Δ^7 A7   B $\flat$ B $\flat$ Δ^7 B $\flat$ 7

4. Diatonische vierklanken op I – IV – V en op II_m – III_m – VI_m

Kijk nu even terug naar de oefening en het resultaat voor C^{Δ7}, F^{Δ7} en G⁷, dan merk je dat er geen enkele moll of kruis in deze akkoorden verschijnt. Dus zijn deze onder andere allemaal afgeleid van C-groot. Je krijgt dan bij uitbreiding van de drieklanken op I, IV en V:

Tip: onthou dat I, IV en V altijd grote drieklanken zijn en onthou dat I en IV er een groot septiem verkrijgen, V een klein en dit laatste staat bekend als dominant septiem, dus groot met klein septiem.

Hoe maak je een Cm⁷ akkoord? De m slaat op de terts en 7 betekent een klein septiem. Dus voor C wordt dit, van drieklank over vierklank met groot, dan klein septiem en met kleine tert: s:

Vul zelf in voor de gevraagde D en E vierklanken.

Of een gelijkaardige oefening:

Wat heb je gemerkt? Bij Dm⁷, Em⁷ en Am⁷ duiken geen kruisen noch mollen op dus komen deze zeker voor in C-groot.

Dan wordt de volledige reeks – ja, nog zonder VII:

Wat valt op?

- 1) Je vindt ^{Δ7} akkoorden op I en IV dus als je een X^{Δ7} akkoord ziet, kan je meteen zeggen dat het ofwel I ofwel IV is en dus kan het tot twee verschillende toonaarden horen.
Een voorbeeld: C^{Δ7} is I in C-groot maar zou ook kunnen behoren als IV tot G-Groot
- 2) Je vindt m⁷ akkoorden op II, III en VI dus als je een Xm⁷ akkoord ziet, kan je meteen zeggen dat het ofwel II, III ofwel VI is in drie verschillende toonaarden
Een voorbeeld: Dm⁷ is II in C-groot, maar kan ook III in B^b-groot en zelfs VI in F-groot zijn

Deze akkoorden geven al een tip over de toonaard, maar gemakkelijk wordt het niet. Wat kan ons dan helpen?

G⁷: dat is uniek. Dat vind je maar in 1 enkele toonaard. Denk even terug aan de drieklanken, dan had je 3 grote drieklanken, op I, IV en V. Maar als je er vierklanken van maakt, dan worden respectievelijk I en IV beide ^Δ7 akkoorden en V, die wordt uniek, nl. V⁷ want zo is er maar een:

C Dm Em F G Am C^Δ7 Dm⁷ Em⁷ F^Δ7 G⁷ Am⁷

I II^m III^m IV V VI^m I^{Maj}7 II^m7 III^m7 IV^{Maj}7 V⁷ VI^m7

En je weet dat dit G⁷ of V⁷ akkoord spanning oplevert, onder meer door aanwezigheid van de leidtoon uit de toonaard en dat dit moet oplossen naar de tonica of I. En dat levert alle bewijsmateriaal op: V⁷ lost op in I en je hebt je hoofdtonaard gevonden.

Let op: je hebt waarschijnlijk gemerkt dat een C^Δ7 toch ook heel wat spanning heeft. Correct, dat komt wederom door die leidtoon, die nu in het akkoord zit. In een song of standard zal zo'n akkoord wel vaker voorkomen, maar vooral 'tijdens' de melodie. Bij het slotakkoord wordt deze spanning vaak vermeden door er C⁶ of zelfs C van te maken. Dat levert minder spanning op en zeker omdat bij de slotnoot vaak de grondnoot gekozen wordt voor de melodie. En dan is die spanning tov het grote septiem of leidtoon 'onhoudbaar'.

De grote sixt?

Als je een ⁶ toevoegt aan een drieklank, dan wordt dit de grote sixt en deze ligt een toon hoger dan de reine kwint. Logisch, want anders zou het zeker niet mogelijk zijn om C^Δ7 in te ruilen voor C⁶ moest daar een niet-diatonische noot in opduiken.

Nu met grote sixt erbij:

C⁶ C^Δ7 C⁷ Cm⁷ D⁶ D^Δ7 D⁷ Dm⁷ E⁶ E^Δ7 E⁷ Em⁷

En in omgekeerde richting...

F^{#m}7 F[#]7 F^{#Δ}7 F[#]6 A^bm⁷ A^b7 A^{bΔ}7 A^b6 B^bm⁷ B^b7 B^{bΔ}7 B^b6

Die 6 is dus altijd groot, ook als je er een m⁶ van maakt:

C⁶ Cm⁶ Cm⁷ C⁷ D⁶ Dm⁶ Dm⁷ D⁷ E⁶ Em⁶ Em⁷ E⁷

Tip: een ⁶ akkoord is quasi hetzelfde als een ^Δ7 akkoord, maar met heel wat minder spanning. Die kan je gerust omwisselen, maar hou wel rekening met de plaats (niet bij het slotakkoord) en met de spanningen of niet-spanningen van beide akkoorden.

Akkoorden kennen door afleidingen van de diatonische reeks...

Vroeger werkte ik mijn akkoorden telkens uit, vertrekkend van de majeure toonladder of de majeure drieklank. Maar het kan echt gemakkelijker:

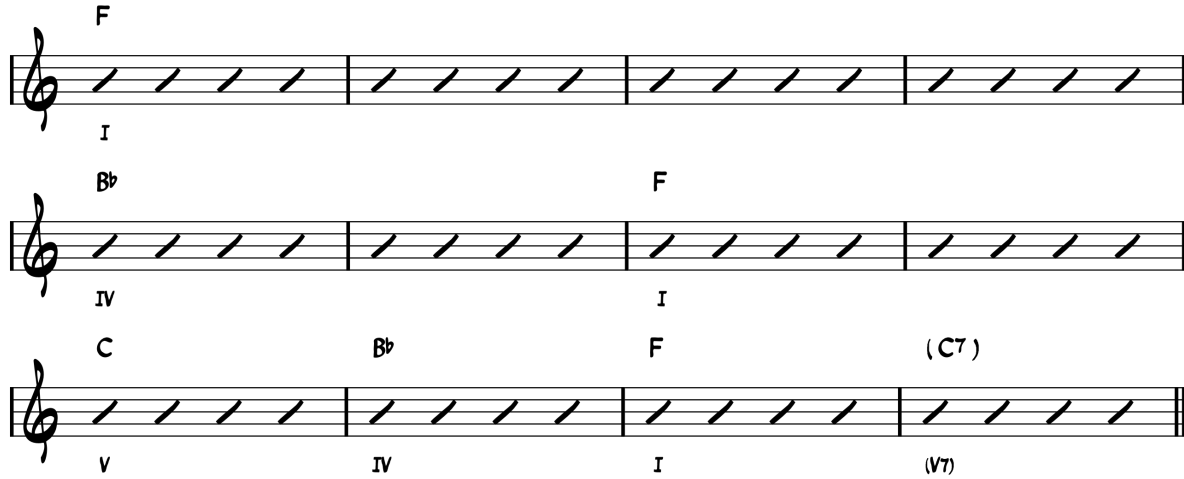
Dm⁷?

- Als je denkt aan D-groot (met 2 kruisen), dan moet je dus de terts verlagen (f# wordt f) ook de septieme (c# wordt c)
- Het is echt gemakkelijker te denken: Dm⁷ komt voor in C groot dus heeft dit geen kruisen of mollen
- Grote voordeel: je werkt al 'in de toonaard' en net zo werkt muziek. Een stuk staat echt voor een lange periode (lees: meerdere maten) in een en dezelfde toonaard. Natuurlijk met verschillende akkoorden, maar die wel meestal tot dezelfde toonaard behoren. En dat denkt echt het gemakkelijkst.
- De kans dat je foute berekeningen maakt is veel kleiner als je de diatonische reeks werkt. Geen mollen of kruisen versus ik moet die en die verlagen...

Je merkt het, we kunnen al heel wat akkoorden samenstellen. Tot hiertoe hebben we vooral met grote en kleine drieklanken en hun afgeleiden gewerkt.

De oplossingen

p. 2 Schrijf een blues uit in F-groot

F
 I
 B $\flat$ F
 IV I
 C B $\flat$ F (C7)
 V IV I (V7)

p. 5 **Oefening:** schrijf de juiste toonladder en voeg de diatonische akkoorden toe. En doe dit ook voor de verwante kleine tertstoonaalder

F-groot toonladder

Akkoorden in F-groot
 F Gm Am B $\flat$ C Dm
 I II m III m IV V VI m

d-klein toonladder

Akkoorden in d-klein
 Dm F Gm Am B $\flat$ C
 I m b III IV m V m b VI b VII

B $\flat$ -groot toonladder

Akkoorden in B $\flat$ -groot
 B $\flat$ Cm Dm E $\flat$ F Gm
 I II m III m IV V VI m

g-klein toonladder

Akkoorden in g-klein
 Gm B $\flat$ Cm Dm E $\flat$ F
 I m b III IV m V m b VI b VII

En die laatste mét juiste voortekening:

Bb-groot toonladder **Akkoorden in Bb-groot**

g-klein toonladder **Akkoorden in g-klein**

p. 6 Het eerste septiem is correct, is dat ook zo met de volgende drie?

Groot septiem **Groot septiem** **Groot septiem** **Groot septiem**

p. 6 Het eerste septiem is klein, is dat ook zo met de volgende drie?

Klein septiem **Klein septiem** **Klein septiem** **Klein septiem**

p. 7 Schrijf eerst de drieklank, dan de gevraagde vierklanken

C **CΔ7** **C7** **F** **FΔ7** **F7** **G** **GΔ7** **G7**

En een beetje moeilijker...

D **DΔ7** **D7** **A** **AΔ7** **A7** **Bb** **BbΔ7** **Bb7**

p. 8 Vul zelf in voor de gevraagde D en E vierklanken

C **CΔ7** **C7** **Cm7** **D** **DΔ7** **D7** **Dm7** **E** **EΔ7** **E7** **Em7**

p. 8 Of een gelijkaardige oefening:

F_m7 F7 FΔ7 F Am7 A7 AΔ7 A B_m7 B7 BΔ7 B

p. 9 Nu met grote sixt erbij

C⁶ CΔ7 C7 C_m7 D⁶ DΔ7 D7 D_m7 E⁶ EΔ7 E7 E_m7

En in omgekeerde richting...

F_m7 F#7 F#Δ7 F#6 A_bm7 A_b7 A_bΔ7 A_b6 B_bm7 B_b7 B_bΔ7 B_b6

Die 6 is dus altijd groot, ook als je er een m⁶ van maakt, want de m slaat enkel op de tert:

C⁶ C_m6 C_m7 C7 D⁶ D_m6 D_m7 D7 E⁶ E_m6 E_m7 E7